

EDUCADORAS/ES
POLA PAZ

AGAPPAZ

(9) NOVA
ESCOLA
GALEGA

Día Escolar pola *Non*violencia e a Paz

Respostas educativas en rede perante as violencias sistémicas

30 DE XANEIRO, 2024

Grupo de Traballo Educadoras/es pola Paz

Nova Escola Galega

neg@neg.gal

REVISTA GALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932
Páx. 78 - 79

A indiferenza e a apatía son potentes aliados da violencia. Nestes tempos, o non tomar medidas educativas para facer fronte ás profundas inxustizas no mundo tradúcese, tarde ou temperá, en tolerar e banalizar a violencia, en condonar a súa perpetuación.

A saber. Unha parte importante da nosa realidade global está formada pola pobreza sistémica e extrema, polo auxe de líderes con tendencias autoritarias, e por unha proliferación de conflitos bélicos en diferentes puntos do mundo. Para nomear só algúns destes, os combates entre faccións militaristas de Sudán continúan desprazando millóns de civís e provocando miles de mortes por desprotección e fame; perdura a guerra sen sentido en Ucraína¹; agudízase a represión do pobo sahariano na súa loita pola auto-determinación; e persisten os bombardeos israelís contra o pobo palestino, causando ata a data máis de 23.000 vítimas civís mortais en Gaza —un 70% delas crianzas e mulleres—, así como a destrución sistemática de hospitais, centros educativos, medios de comunicación, e todos os medios de vida máis básicos na Franxa.

Este asedio desatado polos gobernantes israelís contra Gaza está a provocar un cruel sufrimento sen precedentes na historia do conflito², polo que o Estado de Sudáfrica denunciou o asalto israelí perante o Tribunal Internacional de Xustiza (TIX) da ONU por considerar que se trata dunha

- [1] Para unha análise iluminadora da mesma, véxase o libro de Medea Benjamin e Nicolas J. S. Davies (2022): *War in Ukraine: Making Sense of a Senseless Conflict* (Nova York: O/R Books).
- [2] Benjamin, Medea e Davies, Nicolas J. S. (2024, 11 xaneiro). A Chance to Hold Israel—and the US—to Account for Genocide. *CounterPunch*. <https://www.counterpunch.org/2024/01/11/a-chance-to-hold-israel-and-the-us-to-account-for-genocide/>.

campaña de xenocidio e limpeza étnica, é dicir, dun crime contra a humanidade. Porén, desde as instancias do poder na Unión Europea, reina un silencio sepulcral —agás honrosas excepcións, como a española— non só sobre a brutalidade dos ataques israelís senón tamén sobre o seu xuízo no TIX³ —iso cando non se emiten apoloxías en apoio a Israel, tal e como fixo recentemente o goberno de Alemaña, apoloxía que a Presidencia de Namibia condenou durante as deliberacións do TIX—. O que agrava esta falta de compaixón pola poboación palestina por parte da maioría dos Estados occidentais (a pesares das atrocidades e da magnitude do sufrimento na Franxa) é, ademais, a case nula retransmisión do proceso contra Israel no TIX a través dos medios de comunicación de masas dos países máis ricos do mundo⁴.

Incúmbenos non aceptar como «normal» este estado tan violento das dinámicas no mundo.

É hora, entón, de poñer mans á obra de educar o noso alumnado na cultura alternativa da paz e da *nonviolencia*, entendida esta última como unha soa palabra para potenciar o seu significado como concepto. É unha cultura alternativa non só porque rexeita a guerra, senón porque se opón á banalización predominante das inxustizas estruturais (sistémicas): pobreza, racismo, etnocentrismo, sexismo e capacismo, entre outras formas diversas de opresión (ou, pola contra, de privilexios arbitrarios). É alternativa porque sabemos que responder militarmente aos conflitos só consegue prolongar a violencia a longo prazo.

[3] Europa Press (2024, 14 de xaneiro). Namibia condena el apoyo de Alemania a Israel ante la CIJ como víctima de genocidio durante la era colonial. *Europa Press*. <https://www.europapress.es/internacional/noticia-namibia-condena-apoyo-alemania-israel-cij-victima-genocidio-era-colonial-20240114141045.html>

[4] Por exemplo, as deliberacións aínda abertas do TIX non se vén reflectidas na maioría de xornais dixitais e noticieros de España a 16 de xaneiro de 2024, pero as noticias dixitais e televisivas de *Al Jazeera* (con sede en Qatar) están a seguir o caso a diario.

Por iso a meta co fomento educativo da cultura da nonviolencia é normalizar a empatía, o diálogo, a comprensión das causas de raíz dos conflitos no mundo, e o respecto interpersoal, inter-grupal, entre culturas e entre nacións. Xa non podemos permitir máis indiferenza, máis silencio, nin máis inacción dada a tráxica preponderancia da violencia nas nosas sociedades, sobre todo nas poboacións excluídas desa zona de existencia conceptualizada polo lúcido pensador anti-colonial antillano Frantz Fanon como a «zona do ser»⁵. Con esta noción, Fanon criticaba (nos anos 1950) esa zona imaxinada de existencia supostamente superior —a do supremacismo branco-eurocéntrico— coa que imperialistas e colonos desprezaban e explotaban os pobos doutras rexións do mundo, pobos cuxos tons de pel e costumes diverxían das normas europeas. Eses *outros* habitaban a «zona do non-ser», conforme a ollada supremacista.

Por desgraza, tales pautas de dominación e subordinación perduran nun mundo actual dividido entre un Norte/Occidente rico e un Sur/Oriente empobrecido. A mera comparativa das medidas tomadas na Unión Europea para facilitar o refuxio, a acollida e o asilo das vítimas do conflito en Ucraína, fronte á case nula existencia de medidas para as vítimas do asedio en Palestina, pon en evidencia este trato preferente e agravio comparativo moi inxusto.

Unha pequena xoia de libro de Cécile Barbeito Thonon, *122 acciones fáciles (y difíciles) para la paz* (2016, Los Libros de la Catarata), pode servirnos de inspiración á hora de resistir estas tendencias e promover en rede a cultura da nonviolencia, unindo esforzos e tecendo redes de aprendizaxes alternativas, evitando a individualización ou illamento. A seguinte breve selección dalgúns dos apartados do libro mostra como a autora aborda os

[5] Fanon, Frantz (2009). *Piel negra, máscaras blancas*. Madrid: Akal.

múltiples tipos, capas e ámbitos de acción que poderíamos tomar:

«Desarmar e desmilitarizar» (por exemplo, rexeitando en rede as visitas educativas a bases militares locais —visitas que adoitán reforzar a imaxe positiva das mesmas—, e rexeitando en rede a presenza militar nos nosos centros educativos; ou participando tanto na redacción de cartas aos nosos gobernantes como en xogos virtuais deseñados para procurar alternativas diplomáticas e comunitarias ás guerras ou aos conflitos entre bandas).

«A estratexia do caracol»... que leva o seu lar ás costas (establecendo redes de comunidades educativas que acollen crianzas e outras persoas desprazadas pola guerra, acollida que tería implicacións tanto para as crianzas en cuestión e as familias acolledoras como para os centros educativos correspondentes a eses fogares e as entidades sociais e estatais que median nese labor).

«Apazionar as escolas» (elaborando programas educativos en rede de mediación e resolución non violentas de conflitos nos centros educativos e tamén nas veciñanzas dos mesmos; e establecendo programas de educación para a paz que se levarían a cabo de varias maneiras: como unha materia solta ou como compoñente de varias, ou como accións de sensibilización, implicación e creación que incidan nos diferentes espazos dos centros escolares ou barrios; e participando en trocos educativos entre centros e entidades locais, nacionais e internacionais, nos que se fomenta o valor da nonviolencia como alternativa).

Para concluír, estas pinceladas representan só unha pequena parte dos valiosos recursos pedagóxicos que están a rular nas redes e nas bibliotecas⁶. Vamos forxar máis, colectivamente! ■

[6] Véxase, por exemplo, o documento de Lugo por Palestina: "30 de xaneiro. Día da non violencia e a paz. Acción por Palestina": <https://drive.google.com/file/d/18Dsh307nq2cji8SKWoeh0mK4mVSrfWLV/view> (lugoxpalestina@gmail.com).